

BOKNÍKOVÁ, Andrea: PO ZAVIATYCH STOPÁCH. HELENA RIASNICKÁ – MARUŠA JUSKOVÁ – MÁRIA JANČOVÁ. Bratislava: Slovenské literárne centrum, 2025. 280 s.

Kristína Fülöpová

DOI: <https://doi.org/10.31577/slovlit.2025.72.6.13>

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-1922-022X>

Open Access: Licensed under Creative Commons Attribution 4.0 (CC-BY 4.0)

Antológia *Po zaviatych stopách. Helena Riasnická – Maruša Jusková – Mária Jančová* tematicky nadväzuje na predchádzajúci titul Andrey Bokníkovej *Potopené duše. Z tvorby slovenských poetiek v prvej polovici 20. storočia* (2017). Autorka uvádza, že verše troch vybraných poetiek môžu v súčasnosti „zaujať či zarezonovať, vyvolať zážitok, pohnutie až dojatie, impulz na myšlienku, alebo odosobnenejšie zaujatie dobovým spôsobom života, ktorý je v nich priblížený básnickým podaním“ (strana 9).

Metodikou svojho výskumu A. Bokníková jasne stanovila už pri zostavovaní predchádzajúcej antológie venovanej dvanástim poetkám, ktoré spájali edičné osudy, predovšetkým absencia vlastnej básnickej zbierky (Ludmila Groeblová, Šára Buganová, Zora Jesenská, Viola Štepanovičová, Hana Záhorská a špecifický prípad Henny Fiebigovej), politicky nevyhovujúca tvorba a z toho plynúca čitateľská nedostupnosť (Elena Kamenická, Sláva Manicová, Bela Dunajská), knižné publikovanie v postproduktívnom období (Viera Szathmáry-Vlčková, Viera Markovičová-Záturecká) alebo v čase novej tvorivej etapy s odlišnou poetikou (Nora Preusová). Kontinuitu výskumnej orientácie a publikačnej činnosti A. Bokníkovej badať aj v prípade recenzovanej antológie, kde dôsledne dodr-

žala vopred zadané parametre výberu. Okrem básnického odmlčania po čínomrodnom období v rokoch 1925–1949 a podobnej vydavateľskej histórie (poézia H. Riasnickej knižne nevyšla, zbierky M. Juskovej a M. Jančovej vyšli len v zredukovanej podobe), všetky tri autorky spájalo štúdium učiteľstva, publikovanie v zborníku *Z mladej ženskej poézie* (zostavovateľka Lea Mrázová, 1941), udržiavanie blízkych kontaktov s Jankom Silanom, Margitou Valehrachovou-Matulayovou či ďalšími (najmä) básnikmi, napríklad Rudolfom Dilongom alebo Paľom Olivom (súkromná korešpondencia, dedikačné básne alebo implicitné narážky a indicie). Spájala ich aj konfesionálna príslušnosť (prvá vlna katolíckych poetiek, ktorá tvorila súbežne s druhou vlnou básnikov katolíckej moderny), na základe čoho ich tvorbu A. Bokníková priradzuje k autorkám z predošlej antológie (H. Fiebigová, N. Preusová, V. Štepanovičová, H. Záhorská). Obohacuje tak výskum ženského katolíckeho kultúrneho prostredia, čím dopĺňa práce Normy Leigh Rudinskej alebo Marcely Mikulovej o evanjelických autorkách. V neposlednom rade, „napriek navzájom odlišným prvkom výrazu a sebaujedenia“, patrila k základným parametrom výberu poetika autoriek, „lyrickosť, iba nepatrné náznaky postáv, odovzdanie sa nálade, určitému zážitku, ktorý

712 však môže pôsobiť ako univerzálna ľudská situácia a zároveň sa naplňa zakaždým novým, individuálnym čítaním“ (strana 15).

Výber básní je orientovaný predovšetkým na tie, ktoré doposiaľ nevyšli knižne (v prípade H. Riasnickej ide v antológii o historicky prvé ucelené knižné vydanie). Selekcia veršov M. Juskovej cielene demonštruje autorkin posun v poetickom výraze, z dôvodu čoho boli zakomponované ukážky zo samostatných zbierok *Za snom šťastia* (1940) a *Horvory duše* (písané od 1941, publikované v roku 1992). V prípade výberu z tvorby M. Jančovej antológia prispieva do literárnovedného diskurzu o podobe medzivojnovnej poézie pokusom o rekonštrukciu často iba rukopisných básní z pripravovanej, no nikdy nevydanej druhej básnickej zbierky *Kvet pri ceste* (1947). Pri zhodnocovaní zvolených kritérií, akými boli napríklad emblematický charakter, dokumentárna hodnota či revízia napísaného, zostavovateľka priznáva aj subjektívne kritérium estetického pôsobenia básní, čo je však pri komponovaní antológie prirodzené.

Metodologickú precíznosť zvyrazňujú edičné poznámky, ktoré vysvetľujú výber autoriek a básní a dotvárajú celkový obraz o procese zostavovania antológie, vyžadujúci si prácu s rozsiahlym zdrojovým materiálom (dobové periodiká, súkromná korešpondencia, sekundárne zdroje, rozhlasové relácie, pramenný materiál rodinných príslušníkov a podobne). Poznámkový aparát zároveň slúži na vysvetlenie jazykových úprav, ku ktorým A. Bokníková pristupuje citlivo, s dôrazom na osobitosť jazyka. Tá okrem špecifickosti básnického výrazu upozorňuje aj na neustálenosť spisovnej normy po roku 1918 (kniha tak okrajovo môže byť zdrojom pre lingvistický výskum).

Bohatý pramenný materiál, zahrnutý do textu nie ako ilustratívny doplnok, ale ako plnohodnotný prvok, dotvára komplexný obraz o živote a tvorbe poetiek. Biografické medailóny dopĺňajú vzácne fotografie zachytávajúce súkromný život aj blízke kontakty s predstaviteľmi súdobého literárneho

života (napríklad so „zoborskými štúrovcami“). V porovnaní s predchádzajúcou antológiou ide o kvantitatívny aj kvalitatívny nárast fotodokumentácie. Literárne kontakty sú ďalej dokladované súkromnými listami, v niektorých prípadoch aj ukážkou rukopisu. Významným kontextualizačným prvkom sú ohlasy literárnych kritikov, ktoré dokladujú reflektovanie tvorivých aktivít poetiek naprieč časom. Precíznosť práce A. Bokníkovej sa ukazuje aj vo funkčnom aplikovaní sekundárnych zdrojov, čím ponúka čitateľovi možnosť zorientovať sa v ďalšom literárnovednom výskume danej problematiky.

Interpretácia a poetologická analýza tvorby jednotlivých autoriek predstavujú osobitný prínos publikácie. Aj v tejto oblasti sa preukázala hĺbka výskumu literárnej vedy, systematickosť a logickosť tematického zoskupovania básní.

Poéziu H. Riasnickej bližšie analyzuje v interpretačných okruhoch autoportréty dievčerstva, básne s dedikáciami, prírodná a zároveň intímna lyrika. Bádateľka prináša zistenia o charaktere tvorby poetky, pre ktorú sú príznačné pocity spolupatričnosti a vzájomného porozumenia, vrúcnosť a galantnosť, hravé a nežné, no nie naivné dievčerstvo, verzologická precíznosť, variantné (nešablónovité) polohy dedikačnej poézie a inšpiračný zdroj pre tvorbu iných autorov či osobné symboly (ľalia, zvončeky). A. Bokníková zdôrazňuje poetikino „obetavé gesto, ktoré smeruje k úteche druhých, vychádza z vlastnej vôle a je podávané ozvláštneným štýlom symbolov i poetistických hier“ (strana 14).

V rukopise M. Juskovej sú charakteristické motívy výšivky, čipky, šitia, tkaní či pletenia. Ručné práce využíva ako obrazy vnútorných výpovedí (napríklad tkanie – sebarealizácia, tvorba slov), ktoré zároveň odzrkadľujú umeleckú individualitu v spracovaní tradične ženskej tematiky. Osobitný priestor je v antológii venovaný rozboru poetkiných časopiseckých začiatkov, v ktorých dominovala pestrá farebnosť a objavovali sa napríklad originálne synestézie („zelenkavý

chanson“), svojské spracovanie poetických podnetov (špecifická hra s exotizmami) či motívy klenotov. Okrem ranej fázy tvorby A. Bokníková analyzuje aj samostatne publikované básnické zbierky *Za snom šťastia* (1940) a *Hovory duše* (1941/1992). Pozornosť čitateľa upriamuje na premenu poetiky M. Juskovej „od pestrofarebného a vyzdobovaného priestoru k vyznaniu s jednoduchším obrazom a od voľnej, kráľovnej polí k pútničke, zbavenej krásy“, tiesnenej životnými podmienkami, ale aj oblaženej skrytým zmyslom svojej púte, vierou“ (strana 49).

M. Jančová je v antológii predstavená predovšetkým ako poetka so silnou tematikou materstva, podmienenou smútkom z choroby malého syna a jeho nevyhnutného odlúčenia od matky. Na rozdiel od predchádzajúcich poetiek, ktoré rozvíjali poetistickú hravosť (H. Riasnická v rýmoch, M. Jusková v exotizmoch), M. Jančová inklinovala „k modernému tradicionalizmu“ (strana 14). Bádateľka analyzuje básnickú zbierku *Blahoslavení* (1940) ako významný medzník nielen

v posune poetiky od prvkov ruralizmu, splynutia s prírodou, k spovedno-odkazovému charakteru, snovým prvkom a sporu s prírodou, ale aj v literárnej činnosti (ústup písania poézie a príklon k tvorbe prózy pre deti).

A. Bokníková ponúka odbornej verejnosti aj širšiemu publiku syntetizujúco spracované literárnohistorické informácie, literárnokritické postrehy a citlivý analyticko-interpretatívny rozbor tvorby troch málo známych slovenských autoriek. V spojení s jej staršou antológiou vytvára priestor na doplnenie kontextu medzivojnovnej poézie o výskumnú líniu ženskej tvorby, čím prispieva k úsiliu rekonštruovať dejiny ženskej literatúry, ktoré sa rodili v deväťdesiatych rokoch 20. storočia vo vydavateľstve Aspekt. Integrácia literárnovedných zistení A. Bokníkovej je podnetom nielen ku kontinuite výskumu problematiky, na ktorého potrebu sama upozorňuje, ale aj k práci autorov kurikulárnych dokumentov a učebníc literatúry pre základné a stredné školy.

Mgr. Kristína Fülöpová

Katedra slovakistiky, slovanských filológií a komunikácie

Filozofická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Moyzesova 9

040 01 Košice

Slovenská republika

E-mail: kristina.fulopova@student.upjs.sk